

Kölcsönkövetelések felértékelése.

Alig állították még súlyosabb probléma elé a kir. Kúria teljesülését, mint amikor legközelebb a pénzkölcsönök felértékelésének kérdését kell jogszabály erejével eldöntenie. Amily sokat és sokfelét irtak már pro és kontra, többek között az egyes magánjogi pénztartozások átértékeléséről szóló törvényjavaslat (az alábbiakban röviden: TJ.) és annak indokolása alakjában felelős részről is, mégsem látom a kérdést teljesen tisztázottnak sem a fennálló, sem a döntvényileg megalkotandó jog szempontjából. S ezért az alábbiakban megkísérlem kiegészíteni az eddig nyilvánosság elé került adatokat és azok világánál újból összefoglalni a helyzet diagnózisát, tekintet nélkül az eredmény szimpatikus vagy antipatikus voltára, ami utóvégre is érzület dolga és a tudományos vizsgálatnál közömbös.

I.

Kétségtelennek látom, hogy az infláció előtti magánjog értelmében pénzkölcsönből eredő pénztartozás felértékelése a pénzérték időközi csökkenése címén ki volt zárva. Kétségtelennek látom ezt annak ellenére, hogy már *Pomponius* — mintha egyenesen *dr. Schuster Rudolf*¹⁾ címére adta volna meg responsumát (l. 3. Dig. de rebus creditis, si certum petetur, 12, 1.) — így tanít: „Ha valamit kölcsönadtunk, úgy még ha nem is köttetett ki, hogy ugyanolyan jót adjanak nekünk vissza, az adós mégsem adhat vissza, bár ugyanazon fajú, de rosszabb dolgot, például új bort régi helyett, mert szerződéskötésnél azt, amit a felek szándékoztak, kikötöttnek kell tekinteni, már pedig szándékoltnak tartjuk, hogy ugyanazon fajú és ugyanolyan jószágú dolgot kell visszaadni, amint adták. Mégis kizártnak vélem a klasszikus jog alapján a felértékelést, mert hiszen már Gajus (III. 90.) utal arra, hogy mutuumba adhatni azokat a dolgokat...“ quae res... aut numerando aut metiendo aut pendendo in hoc damus, ut accipientium fiant et quandoque nobis non eadem, sed aliae ejusdem naturae reddantur“. A pénz ama dolgok közé tartozik, amelyeket *numerando* adunk, s amelyek ezért *numerando* fizetendők is vissza, amiben már benne van az, hogy az egyes numus-ok közelebbi „jószág“-át semmi irányban nem vizsgálhatjuk, mindaddig, amíg azok a fennálló közjogi szabályok értelmében a bennük kifejezett névértéket még képviselik (tehát pl. a bankjegy ábrája nem hiányos, a pénznem még forgalomban van stb.). Ezért megtámadhatatlanul helyes nagy *Grosschmid*-ünk kritikája²⁾ a német polg.

¹⁾ V. ö. nagyjelentőségű fejtegetéseit a Magyar Jogi Szemle 1927. évf. 103. s. k. II. Azonos állásponton: Dr. *Schwartz Tibor*, *Jogállam* XXII. évf. 260 l.

²⁾ Fejezetek II. k. 1119. l.

tkv. 607. §.-ával szemben,^{1a)} amely változatlanul kodifikálja Pomponius tanítását — és a kritika teljes mértékben áll a mi polg. tkvünk tja.-ának azonos értelmű 1083. §.-ára is —: „... ez talál arra, amit egyszerűség okából úgy nevezhetünk, hogy *faj-kölcsön*... Vagyis, ahol a prima és a secunda positio a szerződés értelmében egybeesik... De már nem talál arra, amit ismét csak egyszerűség okából úgy nevezhetünk, hogy *érték-kölcsön*. Vagyis, ahol a szerződés értelme, hogy a kölcsönadott fajösszeg csakis a *prima positio*-ban legyen *caput et finis*... Már pedig a kölcsönös pénzkölcsön ilyen... Összefoglalva röviden: ha valakinek 1000 darab egykoronást kölcsön leolvasok, akkor először is a „kölcsönösszeg“ (*pr. p.*), hacsak más kikötve nincs..., nem 1000 darab egykoronás, hanem más... másodszor a megadandó összeg (*sec. p.*) sem nem 1000 darab egykoronás, de nem is a „kölcsönösszeg“, hanem más...“ Mi az a „más“? Éppen a „pénz“, az „érték“, a „numeratio“: a prima positio-ban annyi és olyan pénzdarab, amelyet az akkori fináncjog 1000 K értékűnek deklarál és a secunda positio-ban ismét csak annyi és olyan pénzdarab, amely az akkori fináncjog értelmében 1000 K értékű. S e tanítással teljesen egybehangzólag veti el *Szládits* Károly⁴⁾ a Reichsgericht ama próbálkozását, hogy a pénzkölcsön valorizációját a német polg. tkv. e rendelkezésével igazolja.

Eppen a fent faj-kölcsönnek nevezett szerződési tényállással szemben egyébként a régi Septemvirális Táblának egész mereven kontravalorizációs álláspontját tükrözi vissza a *Planum Tabulare* 1067. számú döntvénye. Már kegyeletből is hadd idézzem szöszert:

„Si quispiam in Contractu Vinum, aut huic simile aliquod naturale in certa quantitate obliget, et illud partim ex procreatione Annorum Contractualium, partim vero Annorum subsequorum in natura praestare velit, hoc illi admittitur, dummodo Vinum illud non sit defectuosum, verum facile in pecuniam convertibile, per consequens talis Contrahens ad compensationem in pecunia praestandam invitatus adigi nequit, quia Contractus sunt stricti Juris, adeoque juxta Articulum 31.1723. quoad fieri potest, ad Lite-ram observari debent“. Ugyanez a döntés 751. szám alatt mint „utraque Tabula in hac quaestione Juris“ van felvéve, míg a fentidézett 1067. sz. döntvény a „sententiae, quae tantum in facto differunt“ csoportjában szerepel, s a következő „Notandum“ van hozzáfűzve: „In praemissa Causa Tabula Regia ex eo, quod integra Contractualiter obligata Vini quantitas ex procreatione Annorum Contractualium reddi non potuerit, quodve pretium Vini notabiliter accreverit, eadem Vina ad pecuniam reduxit, et taliter Succumbenti compensationem injunxit“.

Ami pedig az e döntvényben idézett 1723 : 31. t.-cikket illeti, annak idevonatkozó rendelkezése csak annyit mond,

³⁾ „... ist verpflichtet, dem Darleiher das Empfangene in Sachen von gleicher Art, Güte und Menge zurückzuerstatten“.

⁴⁾ Előadás a Budapesti Ügyvédi Körben. Polgári Jog I. 52. l.

hogy „aut certis determinatis bonis obligatis existentibus, tenori obligationalium semet et actores, et iudices accommodare tenebuntur“.

A Hétszemélyes Tábla — miként látszik — szigoruan ragaszkodott a „bor egyenlő bor“ álláspontjához.

De visszatérek szorosabb tárgyamra.

Amit *Sichermann*⁵⁾ a kényszerárfolyamból a valorizálás kizárása mellett kiolvasott és egy súlyosan latba eső amerikai ítélettel is támogatott⁶⁾, abból ennyi *mutatis mutandis*⁷⁾ igaz: a pénzkölcsön fogalmából következik, hogy amint a kölcsönadott dolog közjogi értelemben pénz, a visszafizetésnek ugyanannyit érő, együttesen ugyanolyan névértékű pénz leolvasása utján kell történnie. E szabály még a kényszerárfolyammal nem bíró pénzre is áll: amely kölcsönnél a „Güte“ figyelembe jön, az nem pénzkölcsön, hanem ama jószágra (arany, buza, svájci fr.) irányuló kölcsön, amelyen a „Güte“-t mérik, mintha a kötés pl. így szólna: (*Grosschmid* id. m. II. k. 567. l.*): „Fizessen Ön 16 hordó ilyen meg ilyen szeszt (buzát, aranyat stb.) készpénzben a mindenkori árfolyam szerint“. A kritérium nem a kényszerárfolyam, hanem a „törvényes fizetési eszköz“.⁸⁾ Lényegében ugyanaz, amit a kir. Kuria ugy fejez ki,⁹⁾ hogy „a kölcsön keletkezése és lejáratára közötti időben a visszatérítendő pénznem értékében beállott változásokkal, jelesül annak időközi elértéktelenedésével járó kockázatot rendszerint a hitelező viseli“. A római jog egyenesen a kölcsön fogalmi alkotóelemévé tette, hogy az adós lejáratkor ne legyen köteles többet visszaadni, mint amennyit kapott: „quod dedisti solum restitui tibi iubebit“ (l. 9. C. si certum petatur 4., 2.) és „ultra hoc quod accepit re obligari neminem posse constat“ (l. 9. C. de non numerate pec. 4., 30.).¹⁰⁾ A kamat kérdésében utóbb kivételt tettek.¹¹⁾

Helyesen hivatkozik a T.J. indokolása a Code Civil 1895. cikkére is, amely annak ellenére, hogy az asszignáták beváltására vonatkozó jogszabályalkotás a valorizáció létjogosultságát elismerte, kevéssel utóbb mégis a következő rendelkezést állította fel (magyarra fordítom):

„Pénzkölcsönből eredő tartozás mindig a szerződésben szám szerint meghatározott összegre szorítkozik. Ha a fizetés időpontja előtt a pénznemek értékükben emelkedtek vagy csökkentek, úgy az adós a kölcsönadott összeget és csak azt köteles számszerűen visszafizetni, és pedig a fizetés idejében érvényes pénzfajokban“.

Ha tehát az infláció előtti magánjogban keresünk kérdésünkre választ, az kétségtől csak a felértékelés teljes kizárásában állhat. Pénzünk nemzetközi értékelésében végre

⁵⁾ Jogt. Közl. 1927. évi 9. sz.

⁶⁾ Jogt. Közl. 1927. évi 14. sz., a „Szemle“ rovatban.

⁷⁾ V. ö. „Polgári Jog“ 1927. évf. 116. l. (B. S.),

⁸⁾ *Grosschmid* id. m. II. 384. l.

⁹⁾ 1927. febr. 15. P. VI. 1105/1926. sz.

¹⁰⁾ Idézi *Brinz*, Pandekten II. 478. l. 20. j.

¹¹⁾ *Brinz* id. h.

akkor is voltak — habár elenyészően csekély mértékű — ingadozások. Senkinek sem jutott eszébe, hogy kételkedjek a „korona egyenlő korona“ dogmájában.

II.

Ha ezek szerint a fennálló jog a valorizációra jogalapot tételes szabályaiban nem nyújt, csak az lehet a kérdés, vajjon igazságossági, méltányossági, jogpolitikai mérlegelések nem követelik-e parancsolóan ily értelmű *új jognak* akár a joggyakorlaton keresztül is megalkotását? Vagyis: parancsoló kívánalma-e az igazságosságnak az, hogy aki nagyobb zürichi, arany-, buza- vagy micsoda értékű vagy nagyobb vásárlóerejű pénzt adott kölcsön, mint aminő értéke van a lejáratkor vagy a tényleges fizetéskor ugyanolyan számu és névértékű pénznek, az a különbségnek megfelelő (vagy valamely annál kisebb) mennyiséggel többnek megfizetését követelhesse? S e kérdést még ketté kell osztanunk a szerint, vajjon erre a kölcsönadónak csak akkor legyen-e joga, ha visszafizetés vagy peresítés még nem történt, vagy *pro praeterito* is?

A bírói gyakorlat — élén a kir. Kuriával — miként ismeretes, a *to valorize or not to valorize* kérdését az egyes jogviszonyok keretéből vett különböző érvek alapján döntötte el. A vételárat azért valorizálja, mert a forgalomban uralkodó jóhiszem és a méltányosság megkívánja, hogy a kisebrelt szolgáltatások értéke egymással bizonyos egyensúlyban legyen; a kártérítést azért, mert a károsult csak így restituable *in integrum*; a végrendeleti örökrészt azért, mert az örökhagyó végintézkedésében kifejezte azt az akaratát, hogy a kedvezményezettre „valamit“ és nem „semmit“ hagyjon stb. Bölcs önmérséklés sugárzik abból, hogy a kir. Kuria idáig elment, de itt megállott. Bölcsőbb hasonlíthatatlanul, mint az elmélet, amely még csak az összefoglaló gondolatot sem tudta megtalálni. Jelesül csütörtököt mond a „tisza pénztartozás“ kategóriája: miért ne volna tiszta pénztartozás pl. a kártérítési összeg? Hiszen a kártérítő kötelezettség a kártétel pillanatában keletkezik minden ellenszolgáltatás nélkül és attól függetlenül! Vagy a visszajáró vételárelőleg? Hiszen a vételügylet nem jött létre vagy teljesítése előtt felbomlott, tehát a pénzzolgáltatással nem áll szemben az az értékálló áru, amellyel egyensúlyt kellene tartani, hanem csak *causa data, causa non secuta* igénylem vissza azt a pénzeszeget, amelyet adtam! Mégis — helyesen — mindkét esetben valorizálunk.

A „tisza pénztartozás“ kategóriájának teljes félretételével kell tehát megtalálnunk azt a vezető elvi gondolatot, amely a kir. Kuria máig kialakult valorizációs gyakorlatának mélyén szunnyad. Szerény véleményünk szerint ez nem más, mint az, hogy oly jogviszonyokban kell és csak oly jogviszonyokban szabad valorizálni, ahol *eggyfelől az egyik félnek a másik rovására méltányosság és jóhiszem ellenére történt gazdagodása kétségtelenül és kizárólag a pénzromlásra*

mint vis-majorra vezethető vissza, másfelől ez a más rovására gazdagodás az adós vagyonában még most is kétségtelenül megvan és megléte a polgári per bizonyító eszközeivel megnyugtató módon megállapítható. Minthogy a konkrét esetek óriási száma és a magánegyén vagyoni viszonyaiba való behatolás nehézségei kizárják az egyénenkénti megítélést, az csak jogviszony-típusok szerint nagy általánosságban történhetik. A döntő kérdés tehát az: fennállanak-e a most meghatározott kritériumok a pénzkölcsönnél?

Könnyű volna a kérdésre a válasz, ha az állam az inflációs folyamat végével a maga részéről is levonta volna a devalváció jogkövetkezményeit és a maga kötelezettségeit valamelyes mértékben valorizáltan teljesítené. Akkor vehemensen és gyorsan lezajlott volna a nagy tisztulási folyamat, s mindenki örömmel viselné a jobb jövő reményében az áldozatnak reá eső részét. A tényleges helyzet azonban nem ez. Az 1915. év végén az egész Magyarország jelzálogkölcsön-állománya 3.8 milliárdot tett. Megközelítő számítás szerint ebből a mai Magyarországra esik 2.235 millió. Ebből lényeges apadás még az 1918. év végén sem volt észlelhető, mert a Budapest által az egész Magyarország területére kihelyezett kölcsönök állománya akkor még mindig 2.6 milliárd volt. Egész más lett a helyzet 1923 végére, amikor az állomány 1.8 milliárdra apadt le. A kölcsönöknek mintegy negyedrésze, 450 millió, 1918 vége után keletkezett, úgy, hogy a régi kölcsönökből mindössze 1.35 milliárd maradt fenn, amiből házakra mintegy 600 millió, a többi földbirtokra esik. Ma már e kölcsönök javarésze is vissza van fizetve, s úgy értesülök, hogy a budapesti nagy intézeteknél már mindössze 70 millió aranykorona értékű jelzálogkölcsön áll fenn Csonkamagyarország terhére és tán további 300 millió az elszakított területeken, amellyel azonban jóval nagyobb értékű ott elhelyezett záloglevél áll szemben. Miről van tehát szó? Erről a hetven millióról, amikor két és fél milliárdot már valorizálatlanul fizettek vissza? Ezért bizonyára nem volna érdemes a hegyeknek vajudniok! De meg az egész akciónak gazdasági súlypontja a záloglevélbirtokosok kártalanításán nyugszik, amit egyéb fedezet hiányában nyilván csak akkor lehet megcsinálni, ha a valorizációt a már lebonyolított ügyekre is kiterjesztjük és az általuk fizetett többletet használjuk fel a záloglevélbirtokosok kártalanítására. Sőt ha az erre szükséges összegeket elő akarjuk teremteni, úgy a jelzálogadósokat meglehetősen erősen meg kellene terhelni, amit azok bizonyára nem köszönnének meg. Az ilyen utánfizetések kirovása körül persze ismét ezer és ezer igazságtalanság állana elő. Azok közül, akik kölcsöneiket kifizették, a kifizetés óta sokan ingatlanaikat már eladták, még pedig lényegesen rosszabb koronáért. Esetleg tönkre is mentek. Sokan drága pénzen szerzett záloglevéllel fizették vissza a kölcsönt stb. Csak át kell pillantani Németországba, ahol a felértékelő törvény nyomán egyik novella a másikat éri és a perek tízezerszámra zudulnak a bíróságok nyakába, hogy kiábrándul-

junk. Bármilyen tág tért engednénk a birói mérlegelésnek és a méltányosság szerinti döntésnek: már az officiozításnak polgári perben kizárt volta és a felek vagyoni helyzete és egyéb körülményei megbízható felfedésének lehetetlensége megoldhatatlanná teszik a feladatot.

A feltétlen valorizáció hívei azt hangoztatják, hogy az infláció előtt agyonterhelt földbirtok, házbirtok a mellényzsebéből fizette ki adósságait s most tehermentes, a hitelezőnek pedig — papirkoronája van. A közgazdasági vérkeringés minden ismerője azonban tudja, hogy a kölcsönfelértékelés kimondása ma már csak elenyésző kis mértékben kárpótolná azokat, akik a nagy vagyónátértékelődést financirozták, azoknak a terhére, akik e felfogás szerint „jóhiszeműség és méltányosság ellenére gazdagodtak”. Ez a jogszabály nem kárpótolná — miként fent már érintettük — a záloglevélbirtokosokat, nem kárpótolná a pénzintézeteket, akik az ellenséges külföldön elhelyezett cimleteiknek 1921 július 26-ig lejárt szelvényeit és kisorsolt darabjait a békeszerződés értelmében valorizáltan voltak kénytelenek beváltani, a nemes valutára szóló cimleteiket pedig hihetetlen áldozatok árán visszavenni, s nem kárpótolná azt az ingó tőkét, amely az értéktözsde háromszor-négyszer csalódott számításaiban s veszett el. Ahhoz, hogy ezt a vagyónátértékelődési proceszst a maga egészében visszacsináljuk, oly apparátusra lenne szükség, amely helyett sokkal egyszerűbb volna, ha mindnyájan egy közös pénztárba szolgálatnok be összes ingó-bingónkat és valami tetszőleges kulcs szerint újra felosztanók. De ezt ma már keresztülvinni nem lehet és még kevésbé szabad a bíróságra róni. Amit a bíróság vállalhat és ami kölcsönfelértékelés címén eléje kerülhet, az immár csak kis töredéke a lezajlott tranzakcióknak, oly kis töredék, amelynek kedvéért a multat megbolygatni kár és véték.

Szladits Károly az Ügyvédi Körben 1925 március 19-én tartott nagyszabású előadásában megállapítja, hogy „a jelzálogtulajdonos tehát bizonyos mértékű felértékelést mindenesetre elbir”, s ebből arra következtet, hogy „ha a jelzálogtartozások felértékelve folynak be, ezzel mindjárt bizonyos felértékelési alap keletkezik a záloglevelek, a pénzintézeti betétek, a biztosítási díjtartalékok és az ezekkel fedezett életbiztosítási kötvények javára”. E fejtegetésben *subintelligitur*, hogy visszamenőleg is valorizálni kell, mert az infláció előtti pénzkölcsön-tartozások tulnyomó részben egység vagy ítélet alapján történt fizetéssel likvidálva vannak, s így ha valóban létre akarjuk hozni a *Szladits*-féle „felértékelési alap”-ot, meg kellene engednünk a már elintéztett ügyek újra való megbolygatását is.

Hazánk váltakozó és gondokkal terhes pénzügyi multjában már volt hasonló eset, amikor a bécsi váltócédulák nagy értékcsökkenése következett be. *Frank Ignác* (Közigazság Törvénye I. k. 339. §.) „a néhai bécsi bank pénzjegyeiről” szólván, kifejti, hogy az azok helyébe kiadott váltócédulákat „mind a' mellett, hogy a' reménység meg-hiusult, (mert a váltójegyek értéke csakhamar hanyat-

lani kezdett, míg 1818-ban mostani értékében, száz pengőért kétszázötven váltó, megállapodott), még is, *mivel több eszendő mulva, lehetetlen új zavar nélkül a dolgot más utra vezetni*, az említett k. (királyi) rendelés most is törvény gyanánt szolgál, vagyis: a váltójegyeket névértékük szerint kell fizetés gyanánt elfogadni. Ha fenti fejtegetéseim helyt állanak, *Frank Ignác* a mai helyzetre is csak ugyanazt mondhatná, mint 1845-ben.

De az elintézett jogviszonyok újra felbolygatásában és a bíróságokra zuduló perek özönvizében rejelő gyakorlati hátrányoktól eltekintve sem fogadhatjuk el fenntartás nélkül *Szladits* tételét. A jelzálogkölcsön qua pénzkölcsön jogilag semmiben sem különbözik az ingó záloggal fedezett vagy egyáltalán fedezet nélkül adott pénzkölcsöntől. Miért legyen köteles a jelzálogadás valorizálni, a csupán személyes kölcsönvevő pedig nem? Mert amaz a valorizációt „elbirja”, emez pedig nem birja? Ez először is majd igaz, majd nem igaz, mert a vagyonátmentés sikere vagy sikertelensége köztudomásulag minden egyesnél a véletlenek és esélyek egész komplexumától függött és mert a chirografárius kölcsönvevő esetleg kedvező valutáspekulációval vagy más úton vagyonát 100 vagy 500%-ban mentette át, a jelzálogadás pedig rajtavesztett és már újra nyakig ül az adósságban; másodsor pedig az „elbirás” a jogalkotás fóruma előtt csak akkor lehet szempont, ha már igenlőleg el van döntve az az előbbreváló kérdés, vajjon a pénzkölcsönt egyáltalán felértékelés alá kell-e vonni, mert csak akkor nézhetünk körül abban az irányban, melyik kölcsönadós birja el az ebből fakadó terhet és melyik nem. Az, hogy valamely gazdasági érkör egy bizonyos megterhelést elbir, e megterhelést még nem teszi igazságossá. A helyes gondolatmenet az ellenkező irányban halad: ha már felismertük a megterhelés igazságos voltát, kérdehetjük azt, vajjon nem kell-e ennek dacára is az alól egyeseket felmenteni azért, mert a megterhelést nem birják el?

III.

Szladits szerint¹⁾ „az adós vagyonába befördített idegen pénz gazdaságilag úgy kell tekinteni, mint amely quota-tive résztvesz a vagyon ártértékelődésében, s ezért a papírnév-érték szolgáltatásával az adós a jóhiszeműség és méltányosság ellenére gazdagodik”. De vajjon áll-e fenn oly jogszabály, hogy mindenki mindazt kiadni tartozik, amivel az infláció során jóhiszeműség és méltányosság ellenére gazdagodott? Lehet-e elképzelni ilyen elv gyakorlati keresztülvitelét az egész gazdasági rend felforgatása nélkül? Ha nem áll fenn, mi jögon valorizálunk; ha fennáll: mi jögon mellőzzük annak minden vonatkozásban való érvényesítését s mi jögon hagyjuk meg az árdrágítóknál, a hadiuzsorásoknál, az infláció keselyűinél az összeharácsolt vagyont? A kir. Kuria — mi-ként fent kifejtettük — helyesen és bölcsen tartózkodott attól.

¹⁾ Id. h. 53. l.

hogy az inflációs vagyonszerzés fölött ilyen általános istenítélet megtartásának lehetőségére csak a legtávolabbi célzást is tegye.

IV.

Összefoglalunk: a fennálló jog helyes értelmezése nem ad alapot a pénzkölcsön felértékelésére, mert az a *mutuum* fogalmával és az abban kikötött lerovó eszköz jogi természetével össze nem egyeztethető. A felértékelés kimondása tehát új jogszabály volna, amelynek dekretálását vagy nem dekretálását a fennálló gazdasági, jogi és morális szükségszerűségek és célszerűségek mérlegelése döntheti csak el. Ily szükségszerűség vagy célszerűség beálltát csak abban az esetben és abban a mértékben tudtuk volna megállapítani, ha és amily mértékben az állam is alávetette volna magát az általa felvett pénzkölcsönök valorizációjának. Minthogy ez kellő időben meg nem történt, a gazdasági élet automatikus menete pedig ma már tulnyomórészt áthaladt a krízisen, a felértékelés elvi kimondása csak a fennálló és nagyrésztben már likvidált igazságtalanságokat helyettesitené új és még likvidálandó igazságtalanságokkal, s ezáltal a gazdasági életet új rázkódtatásnak, a jogalkalmazást pedig új *run*-nek és új bizonytalanságnak tenné ki anélkül, hogy az igazság eszméjének lényeges szolgálatot feljesítene.

Dr. Meszlény Artur.

Jogalkotás.

A munkajog új iránya és a béregyeztetés.

Hogy a vasipari munkások munkabeszüntetése folyamán elhangzott népjóléti miniszteri nyilatkozat szerint immár a szociális törvényalkotás terén az aktualitás sorába lépett béregyeztető eljárás és hivatal gazdasági, politikai és jogi jelentőségét az e tekintetben nálunk még kellőleg nem tájékozott jogászi közvélemény előtt a megfelelő világitásba helyezhessük s ez intézménynek a jogrendszerben elfoglalt helyét megállapíthassuk, elkerülhetetlenül szükséges néhány pillantást vetni arra a mélyreható és a jogi alapelveket is érintő irányváltásra, mely az alkalmazotti munkaszerződés terén az utolsó két évtized folyamán bekövetkezett. E jogterületen ugyanis az individuális jogszabályozást a jogviszonyoknak kollektív irányban való szabályozása váltotta fel.

Az alkalmazotti munkaszerződések individuális szabályozása a szerződési szabadság elvéből indult ki. A munkaszerződés tartalmának, a munkafeltételeknek megállapítása szabad egyezkedés tárgya. Az alkalmazotti munkaszerződések különböző fajait szabályozó törvényekben is ez az elv vonul végig vörös fonálként. (1876:XIII. t.-c. 12. §., 1884:XVII. t.-c. 88. §., 1898:II. t.-c. 6. §., 1899:XLI. t.-c. 3. §., 1900:XXVIII.